

6. Μαγνητοφώνηση, Βιντεοσκόπηση

Εισαγωγικά Στοιχεία

Η μαγνητοφώνηση και η βιντεοσκόπηση, ως τεχνικές άντλησης δεδομένων, μπορούν να προσφέρουν μια ολοκληρωμένη καταγραφή καταστάσεων και συμβάντων της σχολικής πραγματικότητας.

Σε αντίθεση με άλλες τεχνικές, επιτρέπουν την αναπαραγωγή/ανασύνθεση των γεγονότων, την ανάλυση και το σχολιασμό τους, ενδεχομένως από αυτούς που προηγουμένως ήταν το αντικείμενο της καταγραφής, ενώ επιπροσθέτως περιορίζουν την προκατάληψη του ερευνητή – παρέχοντας μεγαλύτερη δυνατότητα για ουδέτερη και όχι προκατειλημμένη συλλογή στοιχείων. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ο κίνδυνος η παρουσία του αντίστοιχου εξοπλισμού – του κασετόφωνου και της video κάμερας- να επηρεάσει τη φυσική συμπεριφορά των συμμετεχόντων, καθώς επίσης και το ενδεχόμενο, η πλήρης καταγραφή να είναι στην πραγματικότητα πολύ επιλεκτική, με την προσπάθεια να εστιάζεται προς μια μόνο κατεύθυνση. Για τους λόγους αυτούς απαιτείται προσοχή στη χρήση των τεχνικών αυτών και στην ερμηνεία των δεδομένων που προκύπτουν.

Η μαγνητοφώνηση μπορεί να δώσει μια ολοκληρωμένη καταγραφή λεκτικών δεδομένων και για αυτό ως τεχνική είναι περισσότερο κατάλληλη όταν το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη λεκτική επικοινωνία των υποκειμένων. Η βιντεοσκόπηση έχει το πλεονέκτημα παροχής ακουστικο-οπτικών καταγραφών και αποτελεί μια αρκετά ισχυρή μέθοδο για παροχή ανατροφοδότησης στα υποκείμενα της καταγραφής, καθώς επίσης και για την πρόκληση συζητήσεων στην ομάδα.

Όπως και στην περίπτωση της παρατήρησης, η μαγνητοφώνηση και η βιντεοσκόπηση μπορούν να βάλουν σε δύσκολη θέση αυτούς που καταγράφονται. Η εξοικείωση των υποκειμένων με τις τεχνικές αυτές, καθώς και η ενεργή ανάμειξή τους στην ερευνητική διαδικασία μπορούν να αμβλύνουν τη δυσκολία αυτή. Σε κάθε περίπτωση, οι μαθητές σε μια σχολική τάξη θα πρέπει να γνωρίζουν γιατί, τότε και πώς γίνονται βιντεοσκοπήσεις ή μαγνητοφωνήσεις και να συμφωνούν.

Βιβλιογραφικές Πηγές

Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (2001) *Οι εκπαιδευτικοί Ερευνούν το Έργο τους. Μια εισαγωγή στις Μεθόδους της Έρευνας Δράσης*, Δεληγιάννη, Μ. (μτφρ), Αθήνα, εκδόσεις Μεταίχμιο.

Barron, B. (2007) “Video as a tool to advance understanding of learning and development in peer, family, and other informal learning contexts”, Goldman, R., Pea, D., Barron, B. & Derry, S. J. (Eds) *Video research in the learning sciences*, Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, pp. 159-187.

Erickson, F. (2006) “Definition and analysis of data from videotape: Some research procedures and their rationales”, Green, J., Camilli, G. & Ellmore, P. (Eds) *Handbook of complementary methods in education research*, Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, pp.177-191.

Harris, N. D. C. & Bell, C. D. (1990) *Evaluating and Assessing for Learning* Revised Edition, London, Kogan Page.

Hopkins, D. (1989) *Evaluation for school development*, Buckingham, Open University Press.

Schratz, M. (1997) *Initiating change through self-evaluation: methodological implications for school development*, CIDREE Collaborative Project Self-Evaluation in School Development, Dundee, Scottish CCC.

Παραδείγματα Μαγνητοφώνησης & Βιντεοσκόπησης

1. Παράδειγμα Μαγνητοφώνησης³³

Η μαγνητοφώνηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί:

- Ως ένα γενικό διαγνωστικό εργαλείο για την ανάδειξη πτυχών της διδασκαλίας. Μπορεί να φωτίσει π.χ. τις αλληλοδράσεις που αναπτύσσονται στην τάξη είτε ανάμεσα στο διδάσκοντα και ένα μαθητή είτε ανάμεσα στους μαθητές. Η ακρόαση της διδασκαλίας και το κείμενο που θα προκύψει από την απομαγνητοφώνηση μπορούν να βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό να συνειδητοποιήσει την ποιότητα των σχέσεών του με τους μαθητές του ως σύνολο ή με ορισμένους από αυτούς ξεχωριστά, καθώς και των μαθητών μεταξύ τους.
- Για να δίνει λεπτομερείς μαρτυρίες /στοιχεία σχετικά με συγκεκριμένες πλευρές της διδασκαλίας μέσω της χρήσης του κειμένου που θα προκύψει από την απομαγνητοφώνηση.

Παράδειγμα

Η δασκάλα χρησιμοποίησε ένα μαγνητόφωνο ως βοήθημα για να κατανοήσει τον τρόπο που σκέφτονται τα παιδιά σε σχέση με την ιχνογραφία χαρτών στο μάθημα της Γεωγραφίας.

Ένα τμήμα Ε' Δημοτικού χωρίστηκε σε ομάδες 4-5 μαθητών και σε κάθε ομάδα δόθηκαν φωτοαντίγραφα από 4 χάρτες. Ζητήθηκε από τα παιδιά να τους συζητήσουν και να αποφασίσουν ποιον θεωρούν καλύτερο. Η εκπαιδευτικός διέθετε ένα μόνο μαγνητόφωνο και έτσι μπορούσε να μαγνητοφωνήσει μόνο μία συζήτηση. Όταν άκουσε την κασέτα, κατάλαβε ότι αυτή η συζήτηση σαφώς είχε τη δυναμική ενός ερευνητικού εργαλείου και ότι αυτή η στρατηγική προσέγγισης της κριτικής σκέψης

---

³³ Hopkins, D. (1985) *A Teacher's Guide to Classroom Research*, Milton Keynes, Open University Press, σελ. 63.

των μαθητών άξιζε να επαναληφθεί. Οι μαθητές διατύπωσαν ρεαλιστικές κρίσεις για τους χάρτες. Η μαγνητοφωνημένη συζήτηση βοήθησε τη δασκάλα να δει ποια κριτήρια χρησιμοποιούσαν οι μαθητές της και πώς αυτές οι αξιολογικές κρίσεις τους μπορούσαν να διερευνηθούν.

Κατά την επόμενη προσπάθειά της (πάλι υπήρχε διαθέσιμο μόνο 1 μαγνητόφωνο), πάλι ομάδες μαθητών ασχολούνταν με τους χάρτες. Κάθε ομάδα διάλεξε έναν αρχηγό και αυτός έκανε την τελική αναφορά στην τάξη μετά την ολοκλήρωση της συζήτησης. Τότε μαγνητοφώνησε η εκπαιδευτικός μόνο αυτές τις τελικές αναφορές των ομάδων. Κάποια σημεία βέβαια των αυθεντικών συζητήσεων χάθηκαν αλλά παρόλα αυτά ορισμένα ενδιαφέροντα σημεία ήρθαν στο φως.

Φάνηκε ότι οι εξυπνότεροι μαθητές ήταν περισσότερο μεθοδικοί και ακριβείς στις κριτικές τους.

(Αποσπάσματα από τις τελικές αναφορές των μαθητών)

Simon: Η ετυμηγορία μας σχετικά με το χάρτη 1 ήταν ότι θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί χάρακας. Κάποια κτήρια εμφανίζονταν χωρίς πόρτες. Ακόμα δεν υπάρχει καμία κλίμακα .... κανένας τίτλος ούτε ο βόρειος προσανατολισμός.

Όσο για το χάρτη 3, είναι σχέδιο, δεν είναι χάρτης.

Ο χάρτης 4 είναι μάλλον καλός. Μοιάζει περισσότερο με χάρτη, έχει προσανατολισμό και έναν κατάλληλο τίτλο.

Sarah: Θεωρήσαμε ότι ο χάρτης 1 δεν είναι πολύ καλός, γιατί όσα παρουσιάζονται είναι πολύ μικρά. Ο χάρτης δεν είναι πολύ καλός - είναι . . . πολύ καλλιτεχνικός.

Valerie: Ο χάρτης 2 είναι ο καλύτερος γιατί δείχνει όλους τους δρόμους και τις σιδηροδρομικές γραμμές και τις γέφυρες.

2. Παράδειγμα Βιντεοσκόπησης³⁴

Ο Geoff (δάσκαλος) χρησιμοποίησε το βίντεο για να εξετάσει τη διδασκαλία του και να προσπαθήσει να βρει μια απάντηση στην ερώτηση “γιατί όλες οι δραστηριότητες στην τάξη καταναλώνουν πολύ χρόνο και φεύγει η διδακτική ώρα πολύ γρήγορα;”

Ο G. αποφάσισε να βιντεοσκοπήσει την διδακτική ώρα 9.30 - 10.15 που θεωρούσε διδακτική ώρα με πολύ ενέργεια, πολύ αποδοτική. Πριν τη βιντεοσκόπηση ο G. αναγνώρισε μια σειρά από θέματα πάνω στα οποία ήθελε να συλλέξει πληροφορίες:

- πόση ώρα δουλεύει κάθε μαθητής
- πόση ώρα σπαταλά /χάνει κάθε μαθητής
- πόσος είναι ο χρόνος που μοιραία χάνεται
- πόσο χρόνο αφιερώνει ο δάσκαλος σε κάθε συγκεκριμένο μαθητή
- ποιες είναι οι εργασίες που ολοκληρώθηκαν κατά τη διδακτική ώρα από κάθε μαθητή.

Η βιντεοσκόπηση πήγε καλά. Ο G. είχε ήδη τοποθετήσει την κάμερα στην τάξη αρκετές μέρες πριν τη βιντεοσκόπηση και οι μαθητές την είχαν συνηθίσει. Χρησιμοποίησε ευρυγώνιο φακό και κατάφερε να συλλάβει όλη τη δράση μέσα στην τάξη. Μετά ο G. ξαναείδε τη βιντεοκασέτα. Συγκέντρωσε δεδομένα όχι μόνο πάνω στα θέματα που προαναφέρθηκαν, αλλά και στα ακόλουθα:

- στο χρόνο που κατανάλωσε ο δάσκαλος σε εξωδιδασκτικά καθήκοντα (ήρθε ο υποδιευθυντής και συζήτησαν ένα θέμα)
- πόσες φορές επαίνεσε / μάλωσε έναν μαθητή
- πόσο χρόνο οι μαθητές έμειναν χωρίς επίβλεψη.

---

³⁴ Hopkins, D. (1985) *A Teacher's Guide to Classroom Research*, Milton Keynes, Open University Press, σελ.71.

Ο G. μετά ανέλυσε την κασέτα με γνώμονα ένα-ένα μαθητή και κατέληξε σε μια λεπτομερή ανάλυση του πως περνά η ώρα ατομικά για καθέναν μαθητή. Από αυτές τις πληροφορίες κατάφερε να καταστρώσει ένα πρόγραμμα για πιο αποτελεσματική διευθέτηση του χρόνου στην τάξη του καθημερινά.

3. Παράδειγμα Φωτογράφισης - Ηχογράφισης – Μαγνητοσκοπήσης³⁵

Όπως αναφέρει ο συγγραφέας:

Η φωτογράφιση - ηχογράφιση – μαγνητοσκοπήση αποδείχθηκαν αναντικατάστατες τεχνικές, (ιδιαίτερα η μαγνητοσκοπήση) και πρόσφεραν ανεκτίμητο υλικό για επεξεργασία στις ομάδες. Προσφέρονται ιδιαίτερα στη γενική τους φιλοσοφία, που είναι περισσότερο αυτή του "ταξιδιού" - με την Καβαφική αν θέλετε έννοια - και λιγότερο αυτή ενός "προκαθορισμένου τόπου προορισμού". Όλες ανεξαιρέτα οι μαγνητοσκοπήσεις έγιναν αντικείμενο ξεχωριστής προσοχής από τα μέλη της ομάδας. Πολλοί εκπαιδευτικοί είχαν ενδοιασμούς και επιφυλάξεις, (απόλυτα κατανοητές), πριν από την πραγματοποίησή τους. Κανένας όμως δεν αρνήθηκε τη μοναδικότητα και την εγκυρότητά τους, στην παροχή πληροφοριακού υλικού για τις καταστάσεις που όλοι ζούμε στην αίθουσα.

Η Μαρίνα Μ. παραξενεύτηκε με "τη στάση" της κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ενώ πίστευε, ότι το μόνο που επεδίωκε ήταν το να την "αφήνουν ήσυχη", παρατήρησε ότι η στάση της στο κάθισμα, στο ντύσιμο και κάποιοι εξωλεκτικοί κώδικες επικοινωνίας που χρησιμοποιούσε, (χειρονομίες, εκφράσεις προσώπου, αδιάκοπο μάσημα τσίγλας κ.λ.π), καθε άλλο παρά συνηγορούσαν σε αυτό. Όταν μάλιστα της ζητήθηκε να προτείνει η ίδια, (αναλαμβάνοντας το ρόλο της καθηγήτριας), λύσεις για τα προβλήματα πειθαρχίας στην αίθουσα, διαπίστωσε πως τα μέτρα που πρότεινε ήταν ιδιαίτερα αυστηρά και πάντως όχι αυτά που θα ήθελε να ληφθούν εις βάρος της, σε ανάλογες περιπτώσεις.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε εδώ, πως στο τελευταίο κείμενο, (προσωπικό ημερολόγιο), που μας έδωσε, ξεχωρίζει δύο πράγματα (και ευχαριστεί γι' αυτά):

α) Την "ανακάλυψη" που έκανε μέσα στην ομάδα αλλά και στην τάξη, ότι υπάρχουν πράγματα στα οποία και η ίδια τα καταφέρνει πολύ καλά, "... Αισθάνθηκα ότι αξίζω

---

³⁵ Κεκές, Ι. (1996) *Ο μαθητής ως ερευνητής στο χώρο του σχολείου. Συστημική προσέγγιση με συνεργατική ενεργό έρευνα*, Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφικό- Παιδαγωγικό - Ψυχολογικό του Πανεπιστημίου Αθηνών.

και εγώ σε κάτι. Αυτό σε συνδυασμό με την με την έκπληξή της για το "... και πόσοι άλλοι έχουν τελικά προβλήματα όπως τα δικά μου ...

β) Τη δυνατότητα που είχε να δοκιμάσει τις "προσωπικές της θεωρίες" για πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις βλέποντας τα, από την πλευρά των "άλλων", "... μου έκανε μεγάλη εντύπωση ότι εγώ στο ρόλο της καθηγήτριας ήμουν τόσο αυστηρή ... τι περίεργες εκφράσεις παίρνει το πρόσωπό μου όταν θυμώνω ... μέσα από την ταινία του βίντεο είδα πως με βλέπουν οι συμμαθητές μου ...".